

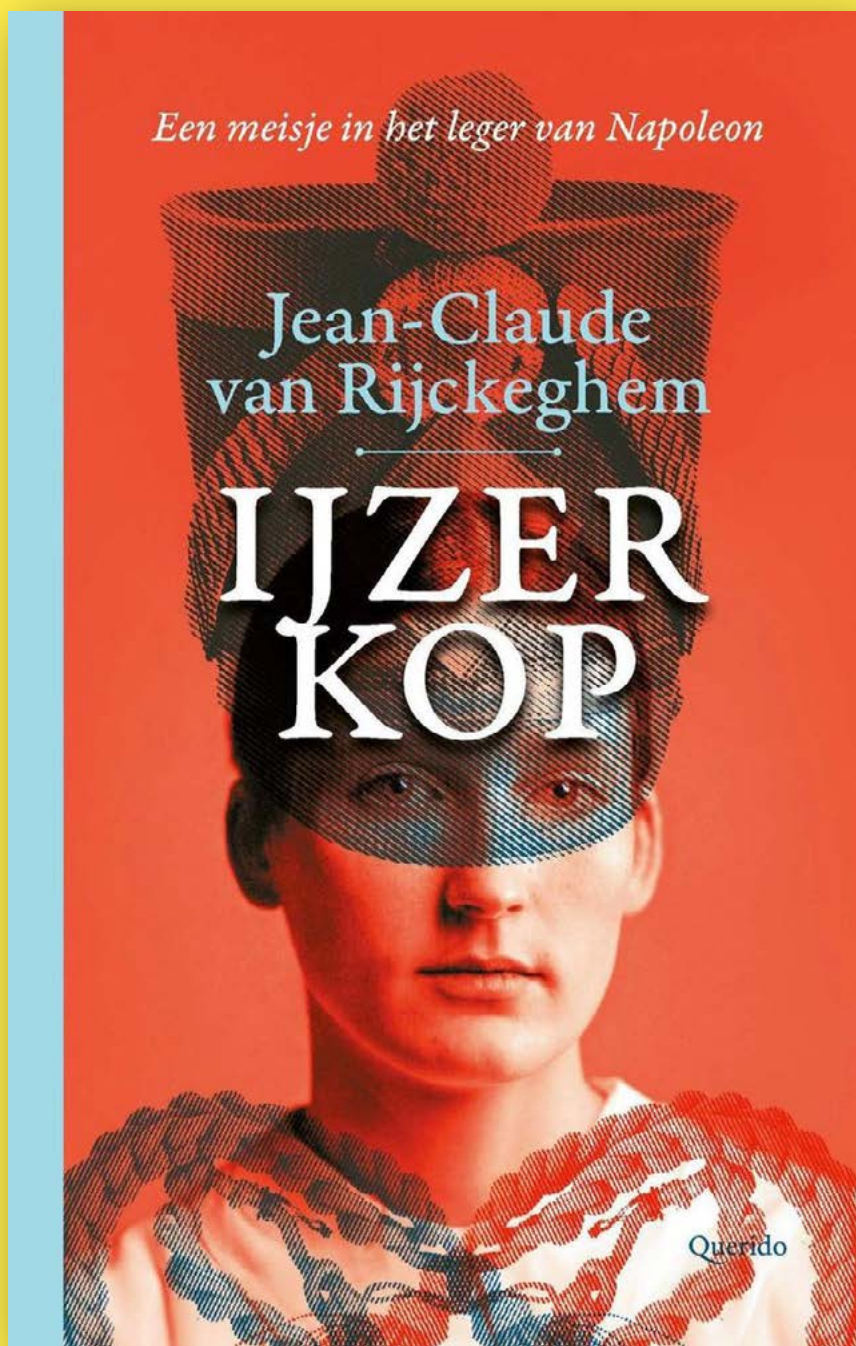
# LESBRIEF



**BIJ IJZERKOP**

**VAN JEAN-CLAUDE VAN RIJCKEGHEM**

Jonge Jury 2025



**LEESFRAGMENT**

*IJzerkop van Jean-Claude van Rijckeghem*

## Fragment *IJzerkop* van Jean-Claude van Rijckeghem

### 9. Stans

Vijftien weken na mijn huwelijk heb ik nog steeds mijn regels. Ik verwelkom het bloed dat mijn onderrokken bevekt. Het bloed lijkt me te willen vertellen dat alles nog niet verloren is. Dat ik nog kan wegrennen.

Ik ruik de herfst in de lucht. Een geur van aarde en natte bladeren, de zoute noorderwind. De herfst maakt me vrolijk.

'Man, het is vrijdag. Marktdag in Gent,' zeg ik, en Lieven kijkt verbaasd op van de papieren in zijn salon. De secretaire is open. Torentjes van munten staan er naast elkaar. Een wolk van tabak zweeft om zijn hoofd. Hij duwt wat laatjes dicht, ook het laatje met het pistool en de kogels.

'De koetsier kan me toch brengen en de meid kan me helpen dragen,' zeg ik.

Lieven zucht verveeld, maar ik krijg mijn zin. Mijn meid tuigt me op in een blauwgrijze jurk in Romeinse stijl met kantwerk erop. Ik draag mijn sjaal uit de Himalaya, een geel-paars hoedje met een roos van stof erin genaaid en nieuwe bottines van zwart glimmend leer. Wanneer ik Gent binnenrijd in de koets zie ik eruit als een dame van de Veldstraat.

Op de Vrijdagmarkt is het druk als altijd. Mijn meid, de manke zeurkous, wijkt geen ogenblik van mijn zijde als ik langs de stalletjes loop. De zoon van de slager herkent me niet eens en spreekt me aan met 'madame', alsof ik plots tien jaar ouder ben. Ik zeg hem dat ik Stansje van de Kraanlei ben. 'U bent mevrouw Goeminne,' corrigeert de keukenmeid me. Ik steek dat secreet haar haren nog eens in brand. Ik glimlach naar de slagerszoon. Vroeger zette hij alles voor me op de pof en gaf me nog een paar onsjes extra ook. Maar vandaag durft hij me nauwelijks aan te kijken. Hij wappert wat vliegen weg van zijn vleeswaren en vraagt me: 'Wat wenst u, madame?' Naar de markt gaan is niet meer zo leuk als het was. Hij legt een paar stukken vlees voor me in een krant. Ik neem de portemonnee om hem te betalen. Dan zie ik een jongeman lopen die me vaag bekend voorkomt. Ik kijk nog eens en ik merk dat zijn ruitersjas te groot voor hem is. Hij doet zijn hoed voor me af zoals hij dat voor elke dame doet. Ik groet hem op mijn beurt met een korte knik. Op zijn hoed zit een pluim. Dan weet ik het. Hij is de metgezel van Courage. De vrouw in mannenkleden. Hij draagt boeken onder de arm die hij gekocht moet hebben bij het stalletje van de oud-monnik die door iedereen 'Vadertje' wordt genoemd. Hij groet een paar heren die hem hoffelijk een fijne dag wensen. Hij verlaat fluitend de markt, neemt zijn hoed af voor een vrouw die een korte buiging maakt. Niemand weet dat hij een zij is.

'Betaalt u nog, mevrouw?' vraagt de keukenmeid. Ik knip de portemonnee open en mijn vingers trillen als ik de munten eruit haal. Ik laat er eentje vallen. De meid gaat door de knieën om de munt op te rapen. Ik zeg haar dat ze hier even moet wachten. Ik zie wat verder de roodgelakte berline met de koetsier op de bok. De ruitersjas stapt in. Ik ren naar de koets toe, roep 'Wacht' naar de



koetsier en spring op het plankje. De koets helt naar me toe. Binnen zit de ruitersjas met naast hem de vrouw die ik zo heb aangevuurd in dat oude klooster. Haar korte haar zit onder een hoedje. De bovenste knopen van haar kraagje laten haar hals zien. Haar schouders zijn smaller dan ik me herinner, haar polsen fijner.

'U bent Courage,' flap ik eruit, 'ik heb u zien vechten.'

Haar gezicht wordt trots. Ze recht haar schouders.

'U stond toen ook op dat plankje,' zegt ze.

Ze herkent me. Ik voel mezelf stralen.

'Komt u weer boksen?' vraag ik.

'Nee,' zegt ze. 'We zijn op doorreis.'

De ruitersjas knikt en houdt de boeken omhoog die hij bij Vadertje kocht.

'U bent zo sterk,' zeg ik.

Het klinkt vreselijk onnozel en de ruitersjas lacht.

'Niet zo sterk als Zotte Neel,' zegt Courage.

'Maar toch heeft u haar verslagen,' zeg ik.

Ze knikt.

'Ik dacht eerst dat het niet zou lukken. Maar Neel was traag,' zegt ze, 'en ik heb een harde kop.'

Dan grijnst ze. Ik herken de grijns die het leven uitlacht en de orde der dingen op haar kop zet. Ik zeg niks meer.

'Veel geluk,' zegt ze nog.

Ik stap van het plankje af.

De koets komt met een schok in beweging en ratelt van me weg. Hij verdwijnt in de richting van de Kortrijksepoort, de stad uit. Ik blijf hem nakijken. Tot mijn manke keukenmeid me aan de mouw trekt.

'Wat bent u toch aan het doen, mevrouw?' hijgt ze. Ze draagt het pak vlees onder de arm. Het vlees is zo bloederig dat het papier doorweekt is en de vliegen erop afkomen.

'Iemand van vroeger,' zeg ik.

Ik bezoek die dag mijn familie en vind alleen mijn moeder. Ze ontvangt me in de voorkamer alsof ik hier niet meer thuishoor. Ze vertelt me dat Rozeken en Mondje uit zijn en dat Pier mijn vader helpt met brieven te schrijven naar zijn leveranciers.

'Pier schrijft Frans zonder fouten,' zegt moeder. 'Hij zal het ver brengen, die jongen. Maandag gaat hij weer naar de Latijnse school.'

'Dus alles is weer goed,' zeg ik.

Moeder vraagt me of ik al zwanger ben. Ik zeg van niet.

'Zorg dat je hem een zoon geeft,' zegt moeder geërgerd. 'Stel zijn geduld niet op de proef.'

De meid vraagt of we teruggaan. Ik antwoord niet. Ik wil nog door mijn Gent dwalen. Ik zeg dat ik brood wil halen bij Binus in de Lammerstraat. De meid klaagt en jammert omdat we dat ook op de

markt hadden kunnen kopen. De Lammerstraat is een omweg. Maar ze kan mijn rug op, de boerentrien. Ik zeg haar dat ze in de koets moet wachten terwijl ik een brood koop. Ik ben blij om Binus te zien, de kleine puistenbakker. Ook hij moet even wennen aan mijn dure jurk en al dat kantwerk. Hij houdt niet op met naar me te knikken en durft me bijna niet in de ogen te kijken.

'Is Fons al in het leger?' vraag ik.

Binus knikt.

'Ik hoorde van zijn ouders dat hij bij de artillerie zit,' zegt hij.

'En jij?'

'Morgenochtend,' zegt hij. 'Dit is mijn laatste dag in de bakkerij. Ik vertrek morgen om zeven uur.'

'En jij,' zegt hij, wijzend naar mijn kleren. 'Je bent een echte dame nu.'

'Ja, in het geld getrouwd,' antwoord ik. 'Mijn vader heeft dat goed geregeld.'

'Ben je gelukkig?'

'Heel erg,' lieg ik.

'Zal ik de groeten doen aan Fons als ik hem zie in het leger?' vraagt hij.

'Ja, dat zou goed zijn.'

'Hij heeft vast je haarlok nog.'

Ik glimlach. Ja, hij heeft mijn haarlok nog, samen met die van Lewieze La Belle uit de Onderstraat en Marietje Scheldewaert uit de Lange Munt en ik weet niet wie nog allemaal. Die Fons.

[...]

*Stans gaat daarna naar huis en die nacht gebeurt het volgende:*

Op de gele stoel liggen de kleren van mijn man. Ik pluk de kleren er een voor een van af. De blauwe, met gouddraad dooraderde kniebroek met de zilveren gesp en het witte hemd dat naar oksel ruikt. Ik zie haar weer voor me. Het lief van Courage met de te grote ruitjas en de hoed. Ze liep over de markt alsof die van haar was. Ze groette mannen en vrouwen, en elk van hen groette de jongeman terug. Ze heeft ze allemaal beetgenomen. Ik trek eerst de broek van mijn man aan. Die is te groot, maar ik trek het hemd aan en prop dat in de broek. Dat zit al beter. Dan trek ik zijn jas met de dure knopen en linten aan.

'Wat doe je,' hoor ik Lieven mompelen.

Ik draai me met een ruk om. De kamer is zo donker dat ik alleen zijn silhouet kan zien.

'Niets,' zeg ik. 'Ik kon niet slapen.'

Hij mompelt iets onverstaanbaars.

'Ik kom zo weer in bed, lieveling,' zeg ik. 'Ga maar slapen. Ga maar dromen. Ga maar dromen van mij.'

Hij antwoordt niet. De zwarte vlek van zijn hoofd op het bed lijkt niet te bewegen. Ik houd mijn adem in. En dan, na wat een eeuwigheid lijkt, hoor ik weer het ritmische blazen en snurken van mijn echtgenoot.

Maanlicht glijdt de kamer in. Ik neem Lievens hoed en zet hem op. Ik kan niet geloven wat ik zie. In de spiegel staat een jongeman. Hij ziet eruit als iemand die ik al jaren ken maar die ik nog nooit goed heb bekeken. Wat een mooie ogen heeft hij. Grote bruine ogen. Levendige ogen. Geheimzinnige ogen. Hij grijnst. Ik kan de spiegel wel zoenen. Ik wil de jongeman naar me toe trekken, met mijn vingers door zijn haren gaan en lucht in zijn oor blazen. Ik word op slag verliefd op de jongeman in de spiegel. Ik kan er bijna niet van weggijken, en als de wolken weer voor de maan drijven en de duisternis terugkeert is alles anders. Ik kijk naar de omtrekken van mijn snurkende echtgenoot in bed en ik kan me niet voorstellen dat ik dat bed nog één keer met hem zal delen. Aan een hanger pronkt de lange blauwgrijze Romeinse jurk met zijn kanten kraagje, en ik kan me niet inbeelden dat ik die ooit nog aan zal trekken. Ik wil alleen de knul in de spiegel terugzien.

De klok tikt twee uur aan. Mijn man, de zwarte vlek op bed, snurkt nog steeds. Nu moet het gebeuren. Ik pluk de laarzen van mijn man mee, neem zijn wandelstok met het zilveren handvat en loop op blote voeten de trap af. Op de gesloten secretaire ligt een portemonnee met wat geldstukken en die rits ik ook mee. De portemonnee duw ik in mijn hemd en mijn vingers haken in de ketting met de amulet. Alsof de Heilige Rita mijn vingers vasthoudt. Alsof ze niet wil dat ik vertrek. Ik ben zo nerveus dat ik de ketting kapottrek. Het plaatje valt op de vloer. Ik heb er meteen spijt van en ga op de tast de amulet zoeken. Ik ben opgelucht als ik hem vind.

Ik ontgrendel de achterdeur en stap op blote voeten door het hoge gras van het park. Alles blijft donker in de koetsierskamer. De koetsier doet elke nacht zijn wachtronde met een geladen geweer, maar nu moet hij al diep in slaap zijn. Ik loop naar het ijzeren hek, dat met een ketting is vergrendeld. Boven op het hek staan roestige staken die me kunnen spietsen als een haas aan het spit. Het hek en de ketting rammelen bij het leven terwijl ik erop klim en mijn lijf tussen de staken duw en me laat zakken aan de andere kant. Het jasje van mijn echtgenoot blijft haken. Ik scheur het jasje los en spring. Op mijn twee voeten plof ik in het zand voor het hek, maar ik wankel achterover en val met mijn stomme kop tegen het ding aan. Mijn val maakt een vreselijk kabaal. Alsof dat stomme ijzeren gevaarte wil protesteren tegen mijn vertrek. Ik gooi me op de grond. De koetsier moet me gehoord hebben. Hij zal zijn lantaarn aansteken. Hij zal 'Wie daar' roepen en de haan van zijn pistool achteruittrekken. Als hij een schaduw ziet bewegen in het donker zal hij schieten. Maar zijn lantaarn gaat niet aan. Alles blijft zwart in de koetsierskamer. Ik blijf minutenlang liggen. Hij heeft me niet gehoord. En niet gezien. Hij snurkt vast de slaap der idioten, net als mijn man.

Voor het hek trek ik de laarzen aan en til ik de wandelstok op. Pas dan merk ik dat ik een nagel heb gescheurd bij de klimpartij. Mijn vinger bloedt en ik wikkel er de vieze zakdoek rond die ik in de broekzak van mijn man vind. Dan ren ik de nacht in. Ik volg de modderige weg naar Gent. De sporen aan de laarzen van mijn echtgenoot tikken tegen mijn hielen. De wandelstok hou ik in mijn vuist geklemd. Wat als ik zwervers tegenkom? Of deserteurs? Of dronken boerenzonen? 'Maar nee,' fluister ik bijna luidop. 'Ik ben geen vrouw meer, ik ben de jongen in de spiegel met een wandelstok in de hand en scherpe sporen aan de laarzen.'

Ik ren zo hard ik kan, maar er zijn weinig sterren in de bewolkte nacht en de halvemaaan laat zich maar af en toe zien. Als de weg onder bomen door gaat is het zwart zo intens dat ik de stok al stappend voor me uit steek, bang dat ik van de weg raak en tegen een boom smak. Dan hoor ik geritsel. Ik kijk om. Achter me lijkt iets te bewegen, maar ik kan niet zien wat. Het is een dier. Iets dat hijgt. Iets dat trippelt. Toch geen wolven? Mijn hart slaat op hol. Nee, straf me niet met wolven. Ik zal weesgegroetjes opzeggen. Vijftien. Nee, vijftienhonderd. Maar stuur geen wolven die de darmen uit mijn buik gaan trekken. Ik stap verder door het diepe zwart heen tot ik onder de bomenrij uit kom en eindelijk weer de omgeving kan zien. De maan is ook terug. Ik kijk om. Even denk ik dat ik me het gehijg en getrippel heb ingebeeld. Dan zie ik ze. Het zijn wilde honden. Ze komen op me af, mager en vies, met hun staarten in een krul. Ze grommen hun tanden bloot.

Je weet nooit of een beest dat tegen je staat te grommen de gekte in zich heeft of niet. Als je gebeten wordt door een dolle hond, dan kan je er donder en duivel op zeggen dat het schuim jou vroeg of laat ook op de mond staat en dat de waanzin je kapot vreet. Dan ga je tieren als een heks op een brandstapel tot je stem stukspringt en twee dagen later lig je tussen vier dennenplanken met een kruisje in je vingers en een hostie op je lippen. Tegen hondsdolheid is geen kruid gewassen. 'Niet rennen,' zeg ik luidop, 'vooral niet rennen.'

De grootste van de vijf honden komt dichterbij. Het beest laat zijn kop zakken, zet een paar passen naar rechts, dan weer naar links. Het dier zoekt naar de beste manier om aan te vallen, en de andere honden, de ongeduldige klotekeffers, moedigen hem grommend en blaffend en kwijlend aan.

'Heilige Rita,' prevel ik weer terwijl ik de wandelstok vastklem. Ik maak me klein en ik wacht af, net als Courage in de bokskamp deed. Ik kijk de grote hond in zijn stomme rotogen.

'Jij gaat me als eerste aanvallen, hè, kreng,' roep ik. 'Nou, kom maar op. Spring maar naar mijn keel. Spring maar. Bijt mijn strot door. Doe het dan.'

De hond springt, maar hij is niet snel genoeg. Ik zet een stap achteruit, net zoals ik Courage dat heb zien doen. De hond mist zijn sprong, en terwijl hij zich weer schrap zet voor een volgende aanval grijp ik mijn kans. Mijn enige kans. En ik sla met het zilveren handvat op zijn kop. De arend op de wandelstok klieft de rotschedel van de hond. Het bloed van de dolle hond sproeit in het rond. Het beest stuiptrekt en een ogenblik later is het afgelopen. De vier andere honden lijken in de war en kijken naar elkaar met hun stomme hondenmuilen. Ik schreeuw alle lucht uit mijn lijf, zwaai met de stok en trap met de sporen aan mijn laarzen. De honden rennen ervandoor. Ik steek mijn arm in

de lucht. De triomfator. *Le vainqueur*. Constance Hoste wint de pot van drieënveertig francs. Maar ik ben Constance Hoste niet meer, schiet het door mijn hoofd. Ik ben nu iemand anders.

Twee uur later duw ik de achterpoort van de bakkerij bij de Lammerstraat open. Ik tril op mijn benen. Mijn onderhemd is nat van het zweet. Door het bedampste venster kan ik vader en zoon Serlippens bij de oven zien staan. Binus heeft zijn reiskleren aan. Ik ben nog nooit zo blij geweest om zijn puistenkop te zien. Hij haalt een brood uit de oven. Zijn vader knijpt hem in de schouder. Vader en zoon die een laatste keer samen broodbakken voor de zoon naar het leger gaat. Het is bijna ontroerend. Ik klop op het venster. Binus doet het achterdeurtje open en tilt de olielamp op om me te kunnen zien.

‘Ja, meneer,’ zegt hij. En ik moet lachen. Ik trek mijn hoed af. Mijn vlecht valt op mijn schouders.

‘Ik ben het, Binus,’ zeg ik.

De mond van Binus valt open. Ik hoor zijn vader vragen wat er aan de hand is. Binus zegt dat het niets is, dat ik een vriend van hem ben. Hij komt bij me op de binnenkoer staan.

‘Ik ben weggelopen.’

‘Wat? Maar waarom?’

Plots gaat Binus achteruit en wijst op de spetters bloed op mijn broek.

‘Je man, je hebt hem toch niet...?’

Ik kakel het uit. Ik ga bijna door de knieën van het lachen. Binus kijkt me aan met een mengeling van verwarring en afgrijzen.

‘Dat is van een hond,’ zeg ik.

Binus glimlacht.

‘Ik wil je plaats innemen, Binus.’

‘Wat?’

‘Geef me je oproepingspapieren en laat mij het leger in gaan als Binus Serlippens.’

Zijn mond valt nog maar eens open. Het lijkt wel een zenuwtrek.

De vader van Binus opent de deur. Hij doet zijn witte bakkersmuts voor me af. Hij heeft bloem op de wangen. Hij snapt er niks van.

‘Maar Stans, dat kan toch niet?’ stottert Binus.

‘Denk na, Binus,’ zeg ik, en ik moet mijn best doen om mijn stem niet te verheffen, om niet als een razend wijf mijn uitleg te doen, hem door elkaar te schudden en een emmer van woorden en argumenten over hem heen te kieperen. ‘Dit is jouw kans. Je enige kans. Ik heb er de hele weg hiernaartoe over nagedacht. Ik ga in je plaats naar het leger. En jij blijft hier, ver van de oorlog. Je helpt je ouders en je komt niet meer buiten tot de oorlog voorbij is. Je laat je aan niemand zien. Je ouders staan wel in de winkel. Jij blijft bij je bakkersoven. Niemand zal naar je komen vragen, niemand zal je missen, want officieel zit je in het leger.’

‘Je bedoelt dat ik mezelf moet opsluiten? Dat ik me moet verstoppen voor iedereen?’

‘Ik ga met jouw papieren het leger in. Ik word Binus Serlippens.’

‘Maar wat als, wat als...’ stamelt Binus.



'Wat als ze ontdekken dat ik een vrouw ben?'

'Exact,' sputtert Binus.

'Dat zullen ze niet,' verzeker ik hem. 'Jij bent al in het stadhuis in je blootje voor de dokter gaan staan. Jij bent goedgekeurd. Dus ik ben goedgekeurd. Niemand die mij in mijn blootje hoeft te zien.' Hij blijft verbaasd naar me kijken.

'Ze hebben je gemeten en gewogen,' zeg ik. 'Ik ben groter dan jij, maar niemand die dat gaat controleren.'

'Maar ik weet niet, ik moet erover nadenken, ik...'

'Binus,' zeg ik. 'Straks wordt het personeel wakker en ontdekken de meiden dat ik ben verdwenen met de kleren van mijn man.'

Hij aarzelt.

Op het gezicht van Binus staan evenveel twijfels als puisten. Mijn maag ligt in een knoop. Ik voel de kak in mijn darmen dun worden. Zo bang ben ik dat ik toch nog terug zal moeten gaan naar mijn man. Binus is mijn enige hoop. Hij kijkt naar zijn vader, die daar staat met zijn bakkersmuts in de hand en bloem op zijn wangen. De oude bakker heeft alles gehoord.

'Ik kan het niet,' zegt Binus.

'Wat kan je niet?'

'Wat voor een man ben ik als ik een vrouw in mijn plaats naar het leger laat gaan. Ik zal me daar mijn hele leven voor schamen.'

'Maar je hoeft je nergens voor te schamen.'

'Tuurlijk wel. Als je wat overkomt, dan zal ik altijd terugdenken aan vanavond. Dat het mijn schuld was.'

'Ik wil naar het leger,' roep ik. 'Stuur me terug naar mijn man en ik ga dood. Niet meteen, misschien zelfs niet over een paar jaar, maar ik gá dood.'

Binus staart naar me.

'Luister, Binus, ik laat me niet neerschieten,' zeg ik. 'En als ik door een kanonskogel geraakt word blijft er zo weinig van me over dat ze nooit zullen weten dat ik een vrouw was.'

Zijn oude vader draait zich om. Hij wil geen deel zijn van de beslissing die zijn zoon neemt.

Misschien bidt hij in stilte. Laat de ander gaan, lieve Heer, laat mijn zoon bij mij. Binus vindt mijn ogen. En hij knikt. Hij steekt zijn hand naar me uit alsof ik een vent ben en ik schud hem wel vijf keer.

'Ga je je met die kleren aanmelden bij de gendarmes?' vraagt hij.

Ik sta even perplex. Daar had ik niet aan gedacht.

'Een zoon van een bakker heeft niet zulke kleren aan,' zegt Binus, en hij trekt zijn jasje en hemd uit. Ook ik trek mijn kleren uit. Binus draait zich om.

Vijf minuten later gooi ik de met goud dooraderde broek van Lieven in de broodoven. Het ding schiet meteen in brand en gaat stinken. Binus slaat de ovenklep dicht. Ik geef hem de wandelstok

met het zilveren handvat. Hij geeft me de papieren, een brood voor onderweg en een lederen geldzakje.

‘Dat geld kreeg ik op het stadhuis. De beurs van mijn indiensttreding.’

‘Geef dat geld aan mijn familie,’ zeg ik. ‘Zorg vooral dat moeder niet weet dat het van jou komt. Als ze dat te weten komt laat ze je niet met rust. Ze is sluw als de vossen. Ze zal je in de val lokken met haar geklets en je de pieren uit de neus halen. Ze laat je niet gaan voor je alles hebt opgebiecht.’

Hij knikt. Zijn vader komt naar me toe en maakt met zijn duim een kruisje op mijn voorhoofd. Zijn ogen lopen over van dankbaarheid.

‘Nog één ding,’ vraag ik, en neem mijn lange vlecht. ‘Heb je een schaar? Je krijgt een haarlok van me.’

Een uur later toon ik bij de Brugse Poort mijn papieren aan twee gendarmes. De een is een Vlaming, de ander een Fransman.

‘Binus Serlippens,’ vraagt de Franse gendarme, en ik knik. Ik trek mijn pet af, sla er even mee tegen mijn dij zoals mannen dat doen en ga met mijn hand door mijn haar. De wind speelt met mijn geweldige korte haar. De Franse gendarme geeft mij, Binus Serlippens, mijn papieren terug en wenst me ‘bonne chance’. Ik bedank hem. De Vlaamse gendarme wijst naar een muur die beplakt is met affiches voor de volgende kermis. Daar staat een hele groep conscrits. Ik loop op hen toe en hoop maar dat geen van die jonge Gentenaars Binus Serlippens kent. Maar dan bedenk ik dat alleen vrouwen naar de bakker gaan en dat Binus zich zelden in een kroeg liet zien. Ik ga bij een bankje staan waar vijf kerels zitten. Eén van hen is in tranen. Een ander staart naar een amulet van Onze-Lieve-Vrouw in zijn handpalm. Ik geef hun elk een zo fors mogelijke handdruk en zeg dat ik Binus heet. Ik kan maar niet genoeg krijgen van mijn nieuwe naam. Ik ben Binus. Mijn naam is Binus. Zeg maar Binus. Ze kijken me aan alsof ik een halvegare ben. Wanneer ik de vijfde kerel de hand druk realiseer ik me dat het Geoffroy de Soudan is, Jefke van de Veldstraat, de zoon van een rijke markies met zijn enorme herenhuis. Hij gaat naar de oorlog met een nieuwe broek, zijn zondagse jas en een dure linnen schoudertas met een roos erop geborduurd. De tas van zijn moeder, godbetert. Hij herkent me niet.

De twee gendarmes schouderen hun geweer en rugtas. Ze roepen in het Frans en het Vlaams dat we vertrekken. Een van de gendarmes loopt voorop en de groep volgt hem. Ik kan het enthousiasme in mijn woorden nauwelijks temperen wanneer ik aan de tweede gendarme zeg: ‘Zo, we gaan naar de oorlog.’ Hij zegt alleen maar: ‘Aansluiten, vanavond moeten we in Kortrijk zijn.’

En zo begint onze mars naar Parijs. Ik kijk nog eens om naar de torens van Gent die, gehuld in een kleverige ochtendnevel, lijken op drie spookachtige schaduwen.

# IJZERKOP VAN JEAN-CLAUDE VAN RIJCKEGHEM )))

## **OPDRACHT 1**

Lees het fragment uit *IJzerkop* van Jean-Claude van Rijckeghem.

Stans is de IJzerkop uit de titel, een bijzonder sterke jonge vrouw die verkleed als man gaat vechten in het leger van Napoleon, voornamelijk om te ontsnappen aan de man met wie ze moest trouwen.

- Leg uit waarom Stans in verschillende opzichten een bijzondere vrouw is.
- Leg uit waarom haar keuzes negatieve gevolgen hebben voor de rest van haar gezin (vader, moeder, broers Pier en Mondje en zus Rozeken). Vind je haar daarom egoïstisch?
- Wat vind je van de keuze die Stans in het fragment maakt om in de plaats van Binus het leger van Napoleon in te gaan? In hoeverre kun je haar keuze begrijpen?

Bespreek jullie antwoorden in de klas. Bespreek daarin ook of je keuze beïnvloed wordt door de tijd waarin je opgroeit.

## **OPDRACHT 2**

Binus staat zijn plaats in het leger af aan Stans en heeft daar grote moeite mee. Hij schaamt zich voor wat hij doet, dat hij een vrouw in zijn plaats het leger in laat gaan. Toch kiest hij voor zijn eigen veiligheid.

- Stel je voor dat je Binus bent. Je schrijft twee keer in je dagboek.
- De eerste keer schrijf je in je dagboek op de avond nadat je de keuze hebt gemaakt en je Stans in jouw plaats het leger in hebt laten gaan. Enkele hulpvragen: Wat denk je over jezelf? Wat hoop je voor Stans? Waarom heb je deze keuze gemaakt? Wat is de invloed geweest van je vader die stond te kijken?
- De tweede keer schrijf je in je dagboek op het moment dat je te weten komt dat Stans weer terug is uit het leger. Het gaat helemaal niet goed met haar. Enkele hulpvragen: Wat doet dit nieuws met je? In hoeverre voel je de behoefte te helpen? Durf je de waarheid onder ogen te zien? Voel je je schuldig

## **OPDRACHT 3**

Lees hoofdstuk 22. Stans uit het boek. Het staat hieronder.

We volgen de sergeant in looppas door de nacht. Na een half uur houdt Perrec halt. Hij plooit de kaart open op de rug van een van de soldaten. Jefke Soudan licht hem bij met de lantaarn. De sergeant neemt zijn kompas en legt het op de kaart. Hij kijkt om zich heen, maar alles is donker. De maan, die sowieso niet meer dan een amechtig boogje laat zien, heeft zich verstopt achter wolken. Sergeant Perrec vloekt in het Bretoens en knijpt zijn ogen samen. Hij heeft de grootste moeite om de vlekken en de lijnen op de kaart te onderscheiden. Hij kijkt op van de kaart en blikt opnieuw naar links en rechts. Alles ziet er nog even zwart uit.

‘Hier zijn we, sergeant,’ zegt Soudan, en hij duidt een streep op de kaart aan die evenwijdig loopt met de rivier.

‘Kan jij kaartlezen?’ vraagt Perrec ietwat overbodig.

‘Mijn oom was monnik. Hij hield zich bezig met het in kaart brengen van de kloostereigendommen. We mochten hem eens in het jaar bezoeken, en dan...’

‘Vind je dit een goed moment om je leven te vertellen?’ snauwt de sergeant. ‘Kijk naar de kaart!’

De sergeant neemt de lantaarn van Soudan over. De Held van de Veldstraat gaat met zijn neus boven de kaart hangen.

‘De deserteurs zijn in zuidelijke richting gevlucht,’ zegt de sergeant. ‘Ze zoeken vast een manier om de rivier over te steken. Maar bruggen zijn er niet, meen ik.’

‘Deze stipjes zouden wel eens op een veerpont kunnen duiden,’ zegt Soudan, wijzend naar de kaart.

‘De deserteurs zullen het pad langs de rivier volgen. Maar zoals je ziet, sergeant, kunnen wij een stuk van de weg afsnijden.’

‘Waarom denk je dat, soldaat?’ zegt de sergeant zonder naar de kaart te kijken.

Soudan wijst op een groenbruine vlek op de kaart.

‘Dat moet een bos of een heuvel zijn met een of ander ezelspad,’ zegt hij. ‘Als we dat volgen, zijn we hun wellicht voor. En dat is die kant op.’

Soudan wijst naar de muur van zwart die links van ons ligt.

‘Dat is geen heuvel,’ blaft de sergeant. ‘Dat is een berg.’

‘Ik probeer maar te helpen,’ zegt de soldaat, en hij wil de kaart al teruggeven.

‘Geef me je musket en je patroontas,’ zegt Perrec. ‘Jij wijst de weg.’

Jefke Soudan kan niet geloven wat hij hoort.

‘Kom, ga je ezelspad zoeken, kaartlezer. En schiet op. We hebben niet de hele nacht.’

Soudan, trots als een huzaar met een eerste medaille op zijn vestje, gaat van de weg af en een bos in. We lopen hem in ganzenpas achterna. Onze schoenen zinken diep in drassige modder. We stappen over omgevallen bomen. Takken zwiepen tegen onze hoofden. Iemand valt. Een ander glijdt uit. We lopen dwars door een snelstromend beekje en onze schoenen zijn doorweekt. Dan wordt de grond vaster en klimmen we over rotsblokken. Iedereen vloekt. De Mol roept naar Soudan dat hij dat ezelspad maar gauw eens moet vinden. De sergeant snauwt dat de Mol zijn bek moet houden.

‘Gevonden,’ zegt Soudan plots, en inderdaad: in het schijnsel van de lantaarns zien we ezelkeutels liggen. Het pad is nog geen halve meter breed.

‘Verdomd kleine ezels hebben ze hier,’ zegt Konijn.

Maar het is een pad. Soudan rent vooruit en we rennen achter hem aan, altijd maar hoger. Na twintig minuten hollen hebben we de top van de heuvel bereikt. We hijgen van de inspanning. We zijn omringd door sparren. Er is geen uitzicht. Maar ergens aan de andere kant moet de rivier liggen. 'Doof de lantaarn,' zegt de sergeant. 'Die deserteurs mogen geen licht zien.'

Jefke Soudan draaft de heuvel af alsof hij er is geboren. We lopen zo snel door het donker dat ik bang ben om van het pad af te wijken en tegen een boom aan te kwakken. Ik voel de schokken in mijn rug en knieën. We maken evenveel stof als een bende op hol geslagen ezels. In een mum van tijd zijn we aan de voet van de heuvel.

We lopen de weg op en komen een boer tegen, die het bijna in zijn broek doet als hij ons ziet. Bouchon uit de Gascogne vraagt de man in gebarentaal of hij een stel soldaten heeft gezien. De boer zegt hem iets terug.

'Onze uniformen, vijf minuten geleden,' vertaalt Bouchon. 'Naar het zuiden.'

'Je had gelijk,' zegt de sergeant. 'Ze gaan naar de veerpont.'

We rennen verder en zien uiteindelijk hoe, vijfhonderd meter stroomopwaarts, een groepje mannen op een vlot zit. Over de rivier is een touw gespannen. Ze trekken aan het touw en bij elke ruk dobbert het veer een stukje de rivier over. Het gaat traag.

'We zijn te laat,' vloekt de sergeant.

'Ze zullen ons zien komen aanrennen,' zegt Konijn. 'Misschien halen we er een of twee neer voor ze de overkant bereiken. De rest halen we nooit in.'

We zwijgen. Jefke toont de sergeant de kaart en wil hem een en ander in zijn oor fluisteren.

'Ga niet in mijn oor blazen man,' krast de sergeant. 'Zeg het gewoon.'

Hij toont met zijn vingers de loop van de rivier op de kaart. De sergeant knikt en draait zich naar ons: 'Wie kan zwemmen?'

Ik steek meteen mijn hand op. Dan volgt Cor. En ten slotte, na een aarzeling, ook Konijn die, te oordelen naar zijn zurige lijfgeur, liever een bad te weinig dan te veel neemt.

De sergeant neemt Konijn, Bouchon, Soudan en mij met zich mee. We rennen met zijn vijven een eindje stroomafwaarts, voorbij een bocht in de rivier. De anderen blijven bij de Mol en houden het veer in de gaten. Achter de bocht van de rivier kunnen we het niet meer zien.

'Geef me jullie geweren, riemen en patroontassen aan,' zegt de sergeant en hij verzamelt grote takken die hij doormidden trapt. Ik hoor mijn hart kloppen. Nog even en het springt uit mijn keel en stuitert de rivier in.

'Luister naar soldaat Soudan,' zegt de sergeant.

'Jullie zwemmen naar de overkant,' zegt Jefke. 'Daar rennen jullie meteen rechtdoor, driehonderd meter door die velden daar. Tot jullie bij de weg komen. De deserteurs zullen diezelfde weg vanaf de veerpont volgen, maar jullie snijden een stuk af door die velden.'

'Begrepen,' zeg ik terwijl de sergeant de takken met twee riemen aaneensjort. Bouchon draait onze geweren en patroontassen in twee overjassen en legt die op de bundel takken.

'Dit wordt jullie vlot,' fluistert de sergeant. 'Verlies het niet.'

'Vlot' is wel een heel groot woord voor het hoopje takken met onze in jassen verpakte wapens erbovenop.

'Kleed jullie nu uit,' zegt de sergeant. 'Snel!'

Cor en Konijn trappen meteen hun schoenen uit, doen hun jasje uit en trekken hun hemd over het hoofd. Ik gaap naar de sergeant als een ongeletterde naar een bijbel. Uitkleden? Waarom uitkleden? Had toch die kolenklep van een mond van jou dichtgehouden, Stans.

‘Ik kan niet zwemmen,’ zeg ik.

‘Waarom stak je dan je hand op, dwaashoofd,’ briest Perrec.

Jefke kan zijn stomme Veldstraatkop weer niet houden. ‘Maar je vertelde me dat je als kind je broer nog van de verdrinkingsdood hebt gered,’ zegt hij.

Perrec snapt het niet meer. Cor en Konijn stropen hun kniekousen af.

‘Goed dan,’ zeg ik terwijl ik mijn schoenen en kniekousen uittrek. ‘Maar ik zwem met kleren aan.’

‘Je doet ze uit,’ zegt Perrec streng. ‘Je moet meer dan honderd meter zwemmen en het water is ijskoud. Je uniform raakt na een paar meter doorweekt en gaat kilo’s wegen. Dan haal je de overkant niet. Ik heb je niet opgeleid om te eindigen als visvoer.’

Cor en Gérard gooien hun broeken naar Bouchon, die ze samen met hun hemden op het vlot knoopt. Ze lopen in hun blote kont en hun heen en weer slingerend mannelijk gerief naar de oever toe.

‘Trek de rest uit, soldaat.’

Het is donker, maar niet donker genoeg. Alles is verloren. Hoe kon je godverdomme zo stom zijn, Stans! Ik sta verstijfd in mijn hemd en mijn broek. Ik ben misselijk van schaamte.

‘Waar wacht je godverdomme nog op?’

De sergeant schreeuwt het bevel. Ik duw mijn broek omlaag en de sok valt eruit. Mijn sergeant kijkt naar de sok, en dan naar mij. Ik gooi mijn hemd, jas en broek naar Bouchon toe, die druk bezig is met het vastknopen van de broeken en hemden aan het vlot en niets in de gaten heeft. Ik knoop de band om mijn borsten los en laat hem vallen. Ik loop naar het water, naakt als de pieren. Ik hoor de sergeant vloeken in het Bretoens. Cor en Konijn staan al tot hun nek in de rivier. Soudan en Bouchon staan met hun knieën in het water en duwen de bundel voorzichtig naar Cor toe. Ik passeer hen. Het koude water hapt in mijn vlees. Mijn hele lijf kippenvelt.

‘Veel geluk,’ wil Jefke zeggen, maar hij komt niet verder dan ‘veel’. Het geluk blijft in zijn mond haperen wanneer hij ziet hoe ik me bloednaakt in de rivier laat zakken. Nu weten ze alles. Maar ik mag niet nadenken. Ik moet zwemmen. De wolken houden de maan niet langer verborgen. Het gebladerte van de vage bomen aan de overkant staat afgetekend tegen de nachtlucht.

Cor is een geweldige zwemmer. Hij duwt het vlot voor zich uit en slaat krachtig met zijn benen. Hij is als eerste aan de andere oever en trekt de druipende bundel takken met onze wapens en kleren de oever op. Hij helpt Konijn uit het water. Ik heb de grootste moeite om de overkant te bereiken. De stroming trekt aan mijn lijf en het water weegt als lood. Cor loopt terug het water in, komt me tegemoet en trekt me naar de kant. Konijn is al bijna aangekleed. Zijn mond valt open. Ik voel hem kijken naar mijn alles. Ik draai me om en trek mijn broek aan. Ik duw mijn armen in mijn hemd en knoop mijn jas dicht. Ik ril, en niet alleen van de kou. Ik durf Cor en Konijn nauwelijks aan te kijken.

‘Komaan,’ zegt Cor, en hij geeft Konijn een duw. Ze rennen voor me uit en ik ren hen achterna. Mijn sokken soppen in mijn schoenen.

Cor, Gérard en ik hollen over het veld. Onze kleren plakken tegen onze natte lijven. We horen de stemmen van de deserteurs. Ze praten luid in het Duits. Eén van hen schatert van het lachen. Ze

voelen zich veilig aan de overkant van de rivier. Nog een uur of twee doorstappen en dan zullen ze de Oostenrijkse troepen bereiken. Ze zullen hun hoeden afdoen en ze op de punt van hun zwaarden hangen en die in de hoogte houden, zodat het voor iedereen duidelijk is dat ze overlopers zijn. Ze zullen met open armen ontvangen worden. Ze zullen vers brood krijgen, gezouten vlees en een pasteitje. Ze zullen een nieuw uniform krijgen. Helemaal wit. Een Oostenrijks uniform.

We scharrelen in de patroentas, nemen elk een patroon. Maar het papier is nat en scheurt. Het kruit verkrumelt tussen mijn vingers.

Konijn diept uit zijn tas een leren tabakszakje. Daar zitten vier patronen in.

'Kurkdroog,' zo zegt hij. Het loont om een stroper bij de compagnie te hebben. We horen de stemmen dichterbij nu en we laden onze geweren in zeven haasten. Ik ruk met mijn tanden het stugge papier van de patroon, schud wat kruit in het kuipje, klap het klepje dicht, steek de patroon in mijn loop en stamp hem aan met de laadstok. Ik trek de haan achteruit. Ik ben klaar. Ik zie Konijn naar me kijken.

'Jij *chtom*, *chtom* wijf,' zegt hij.

Ik verstijf. Ik voel de schaamte in mij ontploffen. Ik heb de patroon er verkeerd in gestopt. Met de papieren kant onder en de gescheurde kant boven. Zo zit de kogel aan het verkeerde uiteinde van de patroon. Zo kan de vonk niet in het kruit slaan en zal het schot niet afgaan. Ik heb dat godverdomse geweer tijdens mijn opleiding duizend-en-één keer geladen in twaalf handelingen, en ik heb die godverdomse trekker duizend-en-één keer naar me toe getrokken, en wanneer het erop aankomt, wanneer het moment van de waarheid gekomen is, wanneer een kogel het verschil tussen leven of dood maakt, die duizend-en-tweede keer, en nog wel precies op het ogenblik dat ze te weten zijn gekomen dat ik een wijf ben, precies dan doe ik het verkeerd. Ik draai mijn musket ondersteboven en schud ermee. De kruitpatroon zit vast in de loop. Waarom doe ik alles verkeerd? Ik lijk Pier wel. Ik kan wel janken. Schreeuwen. Wat ben jij toch een stomme gans, Stans. Jij bent de stomste gans die ooit uit een ganzenei is gekropen.

De stroper heeft intussen zijn twee geweren geladen. Ik hoor de deserteurs lachen en dichterbij komen.

'Geef me een van je geweren, Konijn,' zeg ik.

'Klep dicht. Ga een truitje breien,' zegt hij.

Cor werpt een blik over de berm in de holle weg. Hij ziet de deserteurs naderen.

'Ze zijn met een stuk of twintig,' zegt de Hollander. 'En wij zijn met drie.'

'Met twee,' kreunt Gérard.

'Wat doen we nu, Konijn?' vraagt hij.

Konijn vloekt en kijkt naar me alsof alle onheil in zijn leven mijn schuld is: de oorlog in het algemeen, deze kloteopdracht in het bijzonder en misschien ook wel die vreselijke ochtend toen hij dat woud in de Auvergne uit liep en werd tegengehouden door een bejaarde gendarme die hem betrapte met vijf konijnen en twee fazanten onder zijn jas.

'Wat doet een *chtom* wijf als jij in het leger,' vraagt Konijn zonder een antwoord te verwachten.

Cor blijft rustig. Die jongen panikeert nooit.

'Wat doen we,' vraagt hij.

'We kunnen niets doen,' zegt Konijn. 'En we vertellen de *chergeant* dat het de schuld is van juffrouw IJzerkopje hier.'

We horen de schoenen van de deserteurs in de modder trappen. Zo meteen zijn ze ons voorbij. Het is mijn schuld. Ik heb de opdracht doen mislukken. Ze gooien me uit het leger. Zelfs als zoetelaarster zullen ze me niet meer willen. Ze zullen me uitlachen en met een homp brood en wat kopergeld naar het westen sturen, een tocht van duizend mijl langs modderige wegen, ten prooi aan rovers en verkrachters, om als een hond aan de deur van mijn echtgenoot te krabben en te smeken of ik weer in zijn bed mag slapen. Stans-het-Stomme-Bruidje kakelt in mijn hoofd. Ik had moeten blijven waar ik was.

'Nóóit,' hoor ik mademoiselle Courage roepen in mijn oor. Nooit. En ik zie haar weer opstaan met de schrammen in haar gezicht.

'Weet je wat, Konijn,' zeg ik. 'Je bent een schijtebroek. Ik ruik je kak tot hier.'

Dan klik ik de bajonet op mijn musket en sta op.

De deserteurs zien me niet door de dikke struiken aan de kant van de holle weg. Ze zijn hooguit vijf meter van me verwijderd. Dan vier. Drie. Mijn meneer Charleville is het gevaarlijkst met zijn beste maat, meneer Fourchette, erop. Elke beweging die ik zal doen heb ik eindeloos herhaald tijdens de opleiding. Twee meter. Ik zet twee stappen naar voren en sta in het midden van de holle weg. De kolf van de musket stoot ik in het gezicht van de knul die vooroploopt. Hij weet niet wat hem overkomt. Het is alsof hij tegen een muur botst. Ik zie hem niet eens in elkaar zakken. Ik plof de kolf in de maag van de kerel naast hem, kantel mijn musket in één vloeiende beweging – de kolf naar achter en de bajonet naar voor – en steek naar voren. Ik snijd de wang van een derde kerel aan flarden. Dan schouder ik mijn geweer en richt het op de vierde man in de rij.

'Wapens neer,' roep ik, 'of ik knal je hersens uit je stomme kop.'

De groep mannen kijkt me aan in opperste verbazing. Het zijn jongelui. Groentjes. Dat is mijn geluk. Het zijn Duitsers die zijn ingeloot om te vechten in het leger van de Keizer. Jongens van nog geen twintig die nog nooit een veldslag hadden meegemaakt en dromen van een beker warme melk op de schoot van hun moeder. Hun blikken zijn dwaas. Hun monden hangen open. Ik hoor alleen het gekreun van de kerels aan mijn voeten.

'Riemen los,' klinkt het nu van links. 'Laat alles vallen.' Zowel Konijn als de Hollander hebben hun musketten in aanslag.

'Riemen los,' herhaalt Cor.

'Riemen los,' roep ik.

Een van de deserteurs zet het plots op een rennen. Konijn schiet en de kerel gaat neer zonder een kik te geven. De stroper laat zijn musket vallen en schoudert meteen het tweede.

'Riemen los,' roept hij.

De kerels maken hun riemen los en laten hun wapens vallen.

De deserteurs huilen als we hen terugdrijven. Iemand prevelt: '*Mutti, Mutti.*' Hij huilt om zijn moeder, maar ze zal hem niet komen redden. We nemen zoveel wapens mee als we kunnen dragen. De jongen die door de stroper is neergehaald wordt door twee man gedragen. Hij schreeuwt het uit. Zijn schouder is verpest.



'Ze zijn maar met drie,' hoor ik iemand mompelen in het Duits, maar de mannen zijn betrapt, vernederd en verslagen. Ze hebben de moed niet meer om zich om te draaien en een poging te doen om ons te overmeesteren.

We komen aan bij de veerpont. Aan de overkant staat de sergeant met de anderen. Hun geweren zijn op de deserteurs gericht. De mannen stappen de veerpont op waar ze nog geen kwartier geleden vrolijk en hoopvol van zijn af gestapt.

'Wij blijven hier,' zegt Konijn tegen Cor en mij. 'Op de pont kunnen ze ons gemakkelijk overmeesteren.'

We gaan zitten terwijl de deserteurs het vlot zelf weer naar de overkant trekken. Ze hebben geen keuze.

De nacht wijkt langzaam voor de dag. De sterren zijn naar bed. Konijn en Cor gaan tegenover me zitten. Hun beide gezichten waren het voorbije uur niet veel meer dan vlekken met ogen erin. Maar nu worden onze gelaatstrekken zichtbaar. Onze lippen zijn zwart van het kruit omdat we met onze tanden de patronen losscheurden. Cors lange smoel is één grote grijns. Konijns oude bakkes is ook één en al grijns. We zijn het grijnzende drietal. Dan lachen we. We kunnen niet ophouden met lachen. We lachen ons slap.

Wat later komen de sergeant en Jefke Soudan op het veer naar ons toe. Ze hebben tabak bij zich en pijpjes.

'Blij om jullie heelhuids terug te zien, *mes enfants*,' zegt hij. 'De kapitein zal niet verwachten dat we met de deserteurs terugkomen.'

'Met uw permissie, *chergeant* Perrec,' vraagt Konijn heel ernstig.

'Ik luister, korporaal,' zegt de sergeant.

'IJzerkop hier is op zijn eentje met een bajonet op die kerels afgestapt en hij riep met de grootste muil die een soldaat ooit heeft opgezet: "Wapens neer, of ik knal je hersens uit je *chtomme* kop."

Cor komt niet meer bij van het lachen.

'Ik weet niet of dat een promotie waard is,' zegt Konijn, 'maar ik beveel hem graag aan.'

'Dank u voor de aanbeveling, korporaal,' zegt Perrec.

We roken pijpjes. We sleuren om de beurt aan het touw om het veer weer naar de overkant te trekken. Het water klotst onder het hout. De sergeant reikt me mijn doek en sok aan. Ik draai me om, trek mijn jasje en hemd uit. Ik bind de doek weer om mijn borsten. Ik duw de sok in mijn broek. Wat voelt hij goed aan, die sok in mijn broek.

'Beter,' zegt Konijn als ik me weer omdraai.

'Beter,' zegt de sergeant.

Cor zegt niks. Hij knikt alleen maar.

'Er zijn wel dingen die we niet geheim kunnen houden,' zegt de sergeant. 'Soldaat Bouchon heeft onze vriend in het water zien springen en hij is even discreet als een wasvrouw van de Keizer.'

We zijn bijna aan de overkant. Ik sta naast de sergeant en ik zie alle kerels van de compagnie naar ons gapen in dat eerste ochtendlicht.

'Heb ik iets van je aan of zo,' schreeuwt de sergeant naar de kerels. 'Soldaat IJzerkop heeft een aanbeveling gekregen van korporaal Gérard voor uitzonderlijke moed. Het is de eerste keer dat Konijn

Lesmateriaal bij *IJzerkop* van Jean-Claude van Rijckeghem - 

een aanbeveling doet, dus dat wil wat zeggen. Ik zal dat bij de kapitein rapporteren en het zal me niet verbazen als IJzerkop gauw de graad van korporaal krijgt.'

Dat krijgt iedereen stil. Ik stap op de oever. Ik krijg schouderklopjes, duwtjes en felicitaties.

'Feesten doen we een andere keer,' zegt de sergeant. 'In het gelid. We brengen de deserteurs terug.'

En zo marcheren we terug met de deserteurs tussen ons in terwijl de eerste zonnestralen door de wolken breken.

- Zoals je zojuist hebt gelezen, wordt Stans midden in een donkere nacht op een vreselijk spannend moment ontmaskerd. Hoe gaat Stans hier voor jouw gevoel mee om?
- Wat vind je van de reactie van haar medesoldaten?
- In hoeverre vind je Stans in dit fragment anders dan de Stans die je helemaal in het begin van het boek leert kennen? Leg je antwoord uit.
- Natuurlijk speelt dit boek in een compleet andere tijd. Toch kan dit boek misschien ook iets zeggen over de huidige maatschappij en de omgang met LHBTIQ+-jongeren in onze tijd. Stans kan een voorbeeldfiguur zijn. Ben je het met deze uitspraak eens of niet? Leg je antwoord uit.
- Bespreek de antwoorden klassikaal. Welke overeenkomsten en verschillen zijn er?

#### **OPDRACHT 4**

Jullie maken in tweetallen een tijdlijn bij het boek *IJzerkop*.

- Op de tijdlijn noteer je eerst de jaartallen van vijf tot tien belangrijke historische feiten/gebeurtenissen die in het boek beschreven of genoemd worden.
- Daarnaast kies je bij elke historische gebeurtenis een passende zin uit het boek *IJzerkop*.
- Verfraai je tijdlijn met tekeningen, foto's of andere afbeeldingen.